

Prof. Mariana BADEA

**Nepoților mei,
Ana și Vlad**

**LIMBA ROMÂNĂ
GRAMATICA ACTUALIZATĂ
pentru elevi**

**Lucrare realizată în conformitate cu
PROGRAMA PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL GIMNAZIAL,
elaborată de
MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
prin
ORDINUL MINISTRULUI EDUCAȚIEI NAȚIONALE nr.3393/28.02.2017**

**Noua programă se aplică începând cu anul școlar 2018-2019
și următorii, pe cicluri de clase**

BUCUREȘTI, 2021

**DTP Pes-Press: Cristian STOICA
Ionuț BĂRBIERU**

**Coperta 1: Naty STOICA
Coperta 4: Ionuț BĂRBIERU**

ISBN: 978-973-1722-31-3

Copyright @ 2021

**Pentru informații privind oferta editorială, consultații
www.editurabadea.ro**

**EDITURA BADEA & PROFESSIONAL CONSULTING
Bd. Nicolae Grigorescu, nr.63, sector 3 București
E-mail: comenzi@editurabadea.ro**

CUPRINS

PARTEA I - VOCABULARUL (LEXICUL)

FONETICA

- Clasificarea sunetelor _____ pag.11
 - Corespondența dintre sunete și litere _____ pag.12
- Semnele grafice. Literele _____ pag.14
- Componentele vocabularului _____ pag.14
 - Situația de comunicare _____ pag.16

CUVÂNTUL

- Semantica. Sensul cuvintelor în context _____ pag.17
- Clasificarea cuvintelor după formă și sens _____ pag.18
 - Sinonimele _____ pag.18
 - Antonimele _____ pag.20
 - Cuvintele polisemantice _____ pag.21
 - Omonimele _____ pag.21
 - Paronimele _____ pag.22
 - Greșeli frecvente de exprimare _____ pag.23

SILABA ȘI DESPĂRȚIREA ÎN SILABE _____ pag.25

- Diftong. Triftong. Hiat _____ pag.27
- Accentul _____ pag.28
- Greșeli frecvente de accentuare _____ pag.29

PUNCTUAȚIA _____ pag.30

MIJLOACE DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI _____ pag.37

- Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului _____ pag.37
- Mijloace externe de îmbogățire a vocabularului _____ pag.42

FAMILIA DE CUVINTE - FAMILIA LEXICALĂ _____ pag.43

CÂMPUL LEXICAL _____ pag.44

PARTEA a II-a – MORFOLOGIA

PĂRȚI DE VORBIRE FLEXIBILE

VERBUL

- VERBUL: forme și flexiune _____ pag.46

● DIATEZA ACTIVĂ

- Clasificarea verbelor _____ pag.51
- Greșeli frecvente _____ pag.48
- Categoriile morfologice/ gramaticale ale verbului (Modul; Timpul; Persoana; Numărul) _____ pag.49
 - Conjugarea verbului _____ pag.52
 - ◆ Modurile personale sau predicative sau principale
 - Modul Indicativ _____ pag.53
 - Modul Imperativ _____ pag.59
 - Modul Conjunctiv _____ pag.61
 - Modul Condițional-optativ _____ pag.63
 - Modul Prezumtiv _____ pag.64

◆Forme verbale nepersonale sau nonfinite	
Infinitivul - Posibilități combinatorii	pag.66
Participiul - Posibilități combinatorii	pag.68
Gerunziul - Posibilități combinatorii	pag.69
Supinul - Posibilități combinatorii	pag.71
●Locuțiunea verbală	pag.72
●Grupul verbal	pag.73
Posibilități combinatorii ale verbului	pag.74
Verbul în calitate de centru	pag.74
Verbul în calitate de adjunct	pag.77
●Verbele modale	pag.77
●VERBELE PASIVE	pag.78
- Conjugarea verbelor pasive	pag.80
●VERBELE INERENT REFLEXIVE	pag.81
- Conjugarea verbelor inerent reflexive	pag.84
Verbe cu pronumele reflexiv în acuzativ	pag.84
Verbe cu pronumele reflexiv în dativ	pag.85

SUBSTANTIVUL ȘI ARTICOLUL

●Forma și felul substantivelor	pag.87
●Grupul nominal	pag.89
●ARTICOLUL - categoria determinării	pag.90
●Categoriile gramaticale ale substantivelor	pag.92
- Genul substantivului	pag.92
- Numărul substantivului	pag.94
- Cazurile substantivului	pag.97
Cazul nominativ	pag.98
Cazul acuzativ	pag.99
Cazul genitiv	pag.101
Cazul dativ	pag.105
Cazul vocativ	pag.107
Posibilități combinatorii ale substantivului	pag.109
Substantivul în calitate de centru	pag.109
Substantivul în calitate de adjunct	pag.110
●Schimbarea categoriei gramaticale la substantive	pag.110
- Greșeli frecvente	pag.112
●Locuțiunea substantivală	pag.112
Posibilități combinatorii ale locuțiunilor substantivale	pag.113

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL

●Clasificarea pronumelor	pag.114
--------------------------	---------

PRONUMELE CU FORME PERSONALE

■PRONUMELE PERSONAL PROPRIU-ZIS	pag.116
- Anticiparea și reluarea prin clitice pronominale personale	pag.118
Posibilități combinatorii ale pronumelui personal	pag.119
■PRONUMELE DE POLITEȚE	pag.121
Posibilități combinatorii ale pronumelui de politețe	pag.122

■ PRONUMELE REFLEXIV	pag.123
Posibilități combinatorii ale pronumelui reflexiv	pag.124
- Pronumele reflexiv cu funcție sintactică	pag.124
- Pronumele reflexiv fără funcție sintactică	pag.126
■ PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL POSESIV	pag.127
- Articolul posesiv (genitival)	pag.129
Posibilități combinatorii ale pronumelui posesiv	pag.129
Adjectivul pronominal posesiv	pag.131
■ ADJECTIVUL PRONOMINAL DE ÎNTĂRIRE	pag.133
Posibilități combinatorii ale adjectivului pronominal de întărire	pag.134

PRONUMELE FĂRĂ FORME PERSONALE

■ PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL DEMONSTRATIV	pag.135
Posibilități combinatorii ale pronumelui demonstrativ	pag.136
Adjectivul pronominal demonstrativ	pag.138
Articolul demonstrativ și pronumele semiindependent „cel”	pag.139
- Greșeli frecvente	pag.140
■ PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL NEHOTĂRÂT	pag.141
Posibilități combinatorii ale pronumelui nehotărât	pag.143
Locuțiuni pronominale nehotărâte	pag.144
Adjectivul pronominal nehotărât	pag.145
■ PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL NEGATIV	pag.146
Posibilități combinatorii ale pronumelui negativ	pag.147
Adjectivul pronominal negativ	pag.149
■ PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL INTEROGATIV	pag.149
Posibilități combinatorii ale pronumelui interogativ	pag.150
Adjectivul pronominal interogativ	pag.151
■ PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL RELATIV	pag.152
Posibilități combinatorii ale pronumelui relativ	pag.154
- Greșeli frecvente	pag.155
Adjectivul pronominal relativ	pag.156
◆ Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal	
Pronumele în calitate de centru	pag.157
Pronumele în calitate de adjunct	pag.158

ADJECTIVUL

Felurile adjectivelor	pag.160
Flexiunea adjectivelor	pag.161
Articolul demonstrativ (adjectival) <i>cel, cea, cei, cele</i>	pag.162
Gradele de comparație ale adjectivului	pag.163
Posibilități combinatorii ale adjectivului	pag.165
Adjectivul în calitate de centru	pag.165
Adjectivul în calitate de adjunct	pag.166
Adjectivul - procedee interne de îmbogățire a vocabularului	pag.167
Locuțiuni adjectivale	pag.170
Posibilități combinatorii ale locuțiunilor adjectivale	pag.170
Ortografia și ortoepia adjectivului	pag.171
Rolul stilistic al adjectivului	pag.172

NUMERALUL

Felurile numeralului	pag.174
Posibilități combinatorii ale numeralului	pag.174
Numeralul în calitate de centru	pag.174
Valoarea substantivală a numeralului în calitate de centru	pag.174
Valoarea pronominală a numeralului în calitate de centru	pag.175
Numeralul în calitate de adjunct	pag.176
■ Numeralul cardinal propriu-zis	pag.180
Numeralul cardinal și numeralul ordinal - categoria cazului	pag.183
Numerele și substantivele	pag.184
Posibilități combinatorii ale numeralului cardinal propriu-zis	pag.185
Numeralul cardinal în calitate de centru	pag.188
Numeralul cardinal în calitate de adjunct	pag.189
■ Numeralul ordinal	pag.190
Posibilități combinatorii ale numeralului ordinal	pag.190
Numeralul ordinal în calitate de centru	pag.190
Numeralul ordinal în calitate de adjunct	pag.191
Funcțiile sintactice ale numeralului ordinal	pag.192
● Alte expresii cu numere	pag.195

PĂRȚI DE VORBIRE NEFLEXIBILE

ADVERBUL

CLASE DE ADVERBE	pag.197
■ Adverbe interogative, relative, nehotărâte	pag.197
● Gradele de comparație ale adverbului	pag.200
● Procedee de formare a adverbelor	pag.201
● Compusele și locuțiunile adverbiale	pag.203
Posibilități combinatorii ale adverbului	pag.204
Adverbul în calitate de centru	pag.204
Adverbul în calitate de adjunct	pag.205
Posibilități combinatorii ale locuțiunilor adverbiale	pag.207
- Greșeli frecvente	pag.208

PREPOZIȚIA

Clasificarea prepozițiilor	pag.212
Locuțiunile prepoziționale	pag.216
Confuzii formale / funcționale între prepoziții și alte părți de vorbire	pag.217
Verbe care impun anumite prepoziții	pag.220

CONJUNCȚIA

Clasificarea conjuncțiilor	pag.221
Locuțiunile conjuncționale	pag.222
Conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale coordonatoare	pag.222
Conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale subordonatoare	pag.225
- Greșeli frecvente	pag.228

INTERECȚIA

Clasificarea interjecțiilor	pag.228
Interjecții fără funcție sintactică	pag.230
Interjecții cu funcție sintactică	pag.230
<u>Posibilități combinatorii ale interjecției</u>	pag.230
Interjecția în calitate de centru	pag.230
Interjecția în calitate de adjunct	pag.231
Interjecția și substantivul	pag.232

PARTEA a III-a – SINTAXA

ENUNȚUL ȘI PROPOZIȚIA

ENUNȚUL	pag.233
Tipuri de enunțuri	pag.234
CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR	pag.233 și 236
Coordonarea	pag.238
Punctuația structurilor coordonate	pag.239
Subordonarea	pag.240
Construcții incidente	pag.241
Construcții eliptice	pag.242

SINTAXA PROPOZIȚIEI

FUNCȚII SINTACTICE pag.243

PREDICATUL - pag.244

Predicatul verbal	pag.244
Predicatul nominal	pag.247
- Verbul copulativ	pag.247
- Numele predicativ	pag.249
Valorile predicative și copulative ale unor verbe cu dublă funcțiune	pag.253
Topica predicatului	pag.255
Punctuația predicatului	pag.255

SUBIECTUL - pag.256

<u>Realizări ale subiectului</u>	pag.257
Topica și punctuația subiectului	pag.260
Acordul predicatului cu subiectul	pag.261
- Greșeli frecvente	pag.263

PĂRȚILE SECUNDARE DE PROPOZIȚIE

ATRIBUTUL - pag.264

Atributul și realizările sale (felurile atributului)	pag.264
--	---------

APOZIȚIA - pag.270

<u>Realizări ale apozitiei</u>	pag.271
Topica și punctuația apozitiei	pag.272

COMPLEMENTELE - pag.273

Clasificarea complementelor	pag.273
-----------------------------	---------

COMPLEMENTELE NECIRCUMSTANȚIALE

● COMPLEMENTUL DIRECT

Complementul direct și regenții din diferite clase verbale	pag.273
<u>Realizări ale complementului direct</u>	pag.275
Verbe tranzitive și verbe intransitive	pag.277
Topica și punctuația complementului direct	pag.278
- Greșeli frecvente și confuzii posibile	pag.278

● COMPLEMENTUL INDIRECT	pag.280
<u>Realizări ale complementului indirect</u>	pag.281
- Greșeli frecvente	pag.282
Anticiparea și reluarea complementului indirect	pag.283
Topica și punctuația complementului indirect	pag.283
● COMPLEMENTUL PREPOZIȚIONAL	pag.285
<u>Realizări ale complementului prepozițional</u>	pag.285
Topica și punctuația complementului prepozițional	pag.287
● COMPLEMENTUL DE AGENT	pag.287
<u>Realizări ale complementului de agent</u>	pag.288
Topica și punctuația complementului de agent	pag.288

CIRCUMSTANȚIALELE

◆ CIRCUMSTANȚIALUL DE LOC	pag.289
Circumstanțialul de loc - subordonat mai multor părți de vorbire	pag.289
<u>Realizări ale circumstanțialului de loc</u>	pag.290
Topica și punctuația circumstanțialului de loc	pag.291
◆ CIRCUMSTANȚIALUL DE TIMP	pag.291
Circumstanțialul de timp - subordonat mai multor părți de vorbire	pag.292
<u>Realizări ale circumstanțialului de timp</u>	pag.292
Raporturi temporale ale circumstanțialului de timp	pag.293
Topica și punctuația circumstanțialului de timp	pag.294
◆ CIRCUMSTANȚIALUL DE MOD	pag.294
Circumstanțialul de mod - subordonat mai multor părți de vorbire	pag.294
<u>Realizări ale circumstanțialului de mod</u>	pag.296
Topica și punctuația circumstanțialului de mod	pag.297
- Greșeli frecvente	pag.297
◆ CIRCUMSTANȚIALUL DE CAUZĂ	pag.298
Circumstanțialul de cauză - subordonat mai multor părți de vorbire	pag.298
<u>Realizări ale circumstanțialului de cauză</u>	pag.298
- Greșeli frecvente	pag.300
Topica și punctuația circumstanțialului de cauză	pag.300
◆ CIRCUMSTANȚIALUL DE SCOP (FINAL)	pag.300
Circumstanțialul de scop - subordonat mai multor părți de vorbire	pag.300
<u>Realizări ale circumstanțialului de scop</u>	pag.301
Topica și punctuația circumstanțialului de scop	pag.301
◆ CIRCUMSTANȚIALUL CONCESIV	pag.302
<u>Realizări ale circumstanțialului concesiv</u>	pag.302

ENUNȚUL

Tipuri de enunț	pag.303
-----------------	---------

PROPOZIȚIA

Propoziții afirmative și propoziții negative	pag.305
Propoziții simple și propoziții dezvoltate	pag.306

FRAZA

PROPOZIȚII PRINCIPALE ȘI PROPOZIȚII SECUNDARE	pag.307
PROPOZIȚII REGENTE ȘI PROPOZIȚII SUBORDONATE	pag.308
Topica propoziției subordonate	pag.308

Relații sintactice în propoziție și în frază _____	pag.309
- Coordonarea _____	pag.309
- Subordonarea _____	pag.311
- Cuvinte și construcții incidente _____	pag.312
Correspondența dintre părțile de propoziție și propozițiile subordonate _____	pag.313
Expansiunea și contragerea _____	pag.313
Construcții eliptice _____	pag.314

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ NECIRCUMSTANȚIALĂ

Propoziția subordonată predicativă - pag.315	
- Topica și punctuația subordonatei predicative _____	pag.317
Propoziția subordonată subiectivă - pag.317	
- Topica și punctuația subordonatei subiective _____	pag.321
- Greșeli frecvente _____	pag.322
Propoziția subordonată atributivă - pag.323	
- Topica și punctuația subordonatei atributive _____	pag.324
- Greșeli frecvente _____	pag.324
Propoziția subordonată completivă directă - pag.325	
- Topica și punctuația subordonatei completeive directe _____	pag.327
- Greșeli frecvente _____	pag.327
Propoziția subordonată completivă indirectă - pag.327	
- Topica și punctuația subordonatei completeive indirecte _____	pag.328
Propoziția subordonată completivă prepozițională - pag.329	
- Topica și punctuația subordonatei completeive prepoziționale _____	pag.330

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ

Propoziția subordonată circumstanțială de loc - pag.330	
- Topica și punctuația subordonatei circumstanțiale de loc _____	pag.332
Propoziția subordonată circumstanțială de timp - 332	
- Raporturile temporale ale circumstanțialei de timp _____	pag.335
- Topica și punctuația subordonatei circumstanțiale de timp _____	pag.335
Propoziția subordonată circumstanțială de mod - pag.336	
- Topica și punctuația subordonatei circumstanțiale de mod _____	pag.338
Propoziția subordonată circumstanțială de cauză - pag.339	
- Topica și punctuația subordonatei circumstanțiale de cauză _____	pag.341
Propoziția subordonată circumstanțială de scop (finală) - pag.341	
- Topica și punctuația subordonatei circumstanțiale de scop _____	pag.343
Propoziția subordonată circumstanțială condițională - pag.344	
- Tipuri de propoziții subordonate circumstanțiale condiționale _____	pag.345
- Topica și punctuația subordonatei circumstanțiale condiționale _____	pag.346
Propoziția subordonată circumstanțială concesivă - pag.346	
- Tipuri semantice ale circumstanțialei concesive _____	pag.348
- Topica și punctuația subordonatei circumstanțiale concesive _____	pag.349
Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă - pag.349	
- Elemente corelative ale circumstanțialei consecutive _____	pag.350
- Topica și punctuația subordonatei circumstanțiale de scop _____	pag.350
Precizări privind aplicarea noilor programe pentru învățământul gimnazial - pag.351	

LISTA DE ABREVIERI

Atr.	= atribut	D	= cazul dativ
A	= cazul acuzativ	f.	= genul feminin
adj.	= adjectiv (adjectival, ă)	f.sint.	= funcție sintactică
adv.	= adverb (adverbial, ă)	G	= cazul genitiv
art.	= articol (articulat)	loc.	= locuțiune
AT	= propoziție subordonată atributivă	m.	= genul masculin
Cag	= complement de agent	N	= cazul nominativ
CAg	= propoziție completivă de agent	n.	= genul neutru
Ccauză	= circumstanțial de cauză	n.p.	= nume predicativ
CircCauză	= propoziție circumstanțială de cauză	nr.	= numărul
Cconc	= circumstanțial concesiv	pl.	= plural
CircConc	= propoziție circumstanțială concesivă	P.N.	= predicat nominal
Ccond	= circumstanțial condițional	pos.	= posesiv
CircCond	= propoziție circumstanțială condițională	PP	= propoziție principală
Ccons	= circumstanțial consecutiv	PR	= propoziție subordonată predicativă
CircCons	= propoziție circumstanțială consecutivă	prep.	= prepoziție (prepozițional)
CD	= complement direct	pron.	= pronume (pronominal, ă)
CDir	= propoziție completivă directă	PS	= propoziție subordonată
CI	= complement indirect	PV	= predicat verbal
Cind	= propoziție completivă indirectă	S	= subiect
Cloc	= circumstanțial de loc	subst.	= substantiv
CircLoc	= propoziție circumstanțială de loc	SB	= propoziție subordonată subiectivă
Cmod	= circumstanțial de mod	sg.	= singular
CircMod	= propoziție circumstanțială de mod	V	= cazul vocativ
Cscop	= circumstanțial de scop	vb.	= verb (verbal, ă)
CircScop	= propoziție circumstanțială de scop	v.cop.	= verb copulativ
Ctimp	= circumstanțial de timp		
CircTimp	= propoziție circumstanțială de timp		
conj.	= conjuncție (conjuncțională)		
cop.	= copulativ		

PARTEA I – VOCABULARUL (LEXICUL)

Definiție

LEXICUL sau **VOCABULARUL** cuprinde totalitatea cuvintelor existente în limba română. Nu este posibilă numărarea exactă a cuvintelor, dar în limba română se aproximează că există 120.000 de cuvinte.

FONETICA

Definiție

FONETICA este știința care studiază **sunetele** unei limbi.

- **PRONUNȚAREA CORECTĂ** a *sunetelor* din cuvânt se numește **ORTOEPIE**.
- **SCRIEREA CORECTĂ** a *cuvintelor* se numește **ORTOGRAFIE**.
- **ACCENTUL ÎN CUVÂNT** - element paraverbal, adică **nu se scrie**, ci numai **se pronunță silaba accentuată**.

CLASIFICAREA SUNETELOR

1. **VOCALELE** sunt sunetele care se pot rosti fără ajutorul altor sunete și pot alcătui și singure silabe.

În limba română există **șapte vocale**: **a, ă, î (â), e, i, o, u**.

2. **SEMIVOCALELE** sunt sunete care se aseamănă cu vocalele, dar **nu** pot alcătui singure silabe și se pronunță la jumătatea intensității unei vocale. Ele intră în alcătuirea diftongilor și triftongilor și sunt în număr de **patru**: **e, i, o, u**.

ATENȚIE!

♦ **a, ă, î, â** sunt totdeauna **vocale pline**, **niciodată semivocale**;

***pie/tră; mâi/ne; mâ/nă; în/să;**

♦ **e, i, o, u** pot fi atât **vocale**, cât și **semivocale**:

***vocale: e/ra/tă, i/ri/ta/bil, o/rar, u/măr;**

***semivocale: sea/ră, iar, soa/re, o/uă.**

3. **CONSOANELE** sunt sunetele care se rostesc cu ajutorul vocalelor și **nu** pot alcătui singure silabe.

În limba română există **22 de consoane**: **b, c, c' (ce, ci), k' (che, chi), d, f, g, g' (ge, gi), g' (ghe, ghi), h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, ș, t, ț, v, w, x, z**.

CORESPONDENȚA DINTRE SUNETE ȘI LITERE

LITERA este semnul grafic al unui sunet. În general, în limba română o literă transcrie un sunet.

car - 3 litere = 3 sunete;

tulpină - 7 litere = 7 sunete;

● **Correspondența literă-sunet nu** este în toate cazurile biunivocă. Numai **19 litere** sunt **monovalente**, celelalte **12 litere** (*c, e, g, h, i, k, q, o, u, w, x* și *y*) sunt **plurivalente**, adică au **mai multe valori fonetice**, în funcție de **poziția în cuvânt** sau în **silabă**, de **combinațiile de litere** în care apar, de caracterul **vechi** sau **neologic** al cuvintelor și de **limba lor de origine**.

ATENȚIE!

★ Uneori, **corespondența sunet-literă nu se respectă**:

1) **aceeași literă** poate nota **sunete diferite**:

- literele *e, i, o, u* pot nota atât **vocale**, cât și **semivocale**.

- **i șoptit** este litera *i* final care **nu este vocală** (*i* „șoptit”), așadar **nu poate forma silabă**: *pomi, bureți, băieți*.

2) **litera x** poate nota **grupuri diferite de două sunete și se poate pronunța diferit**:

a) **litera x** notează grupul de sunete „**cs**” în următoarele situații:

- **x** (**cs**) în poziție finală: *fix, complex, prefix, suffix, ortodox, sfinx*;

- **x** (**cs**) în interiorul cuvântului, atunci când se află înaintea de o consoană (*excelent, excursie, expirat, extraordinar, exponent, excepție* etc.).

- când **x** (**cs**) se află după consoanele *n* și *r* (*marxist, linxul, sfinxul, anxietate* etc.).

b) **litera x** se pronunță **gz** atunci când se află **între două vocale**, dar regula **nu** este aplicabilă mereu, ci pot fi **excepții**: *examen* (egzamen), *exact* (egzact), *exercițiu* (egzercițiu), *exotic* (egzotic), *exilat* (egzilat), *a exista* (a egzista), *exact* (egzact), *exemplu* (egzemplu) etc.

c) **forma de plural** este diferită de **singular** la unele **cuvinte terminate în x**:

**fix* - la singular; *ficsi* - la plural;

**complex* - la singular; *complecși* - la plural

**ortodox* - la singular; *ortodocși* - la plural

**linx* - la singular; *lincși* - la plural

**perplex* - la singular; *perplecși* - la plural

d) **cuvinte** în care **litera x** este scrisă cu **grupul de sunete cs**: *cocs, micsandă, ticsit, îmbăcsit, rucsac, Alecsandri, vacs, fucsie, facsimil* etc.

3) **un grup de două sau trei litere** notează **un singur sunet**:

♦ *ce, ci* = c'; *ge, gi* = g'; *che, chi* = k'; *ghe, ghi* = g';

- *ceas* = c'as: 4 litere, 3 sunete;

- *unchi* = un k': 5 litere, 3 sunete;

- *ciolan* = c'olan: 6 litere, 5 sunete;

- *gheață* = g'ață: 6 litere, 4 sunete.

♦ Deoarece în cuvinte ce conțin **grupurile de litere e și i** sunt în unele situații **litere ajutătoare**, iar în altele au **valoare de sine stătătoare**, este bine ca, pentru a se stabili valoarea lor, **să se țină cont de faptul că orice silabă are obligatoriu o vocală**. Așadar, într-o silabă ce conține un astfel de grup, **dacă nu există o altă vocală, e sau i sunt vocale**.

<u>ce</u> a-un	<u>c'a</u> -un: 5 litere, 4 sunete
<u>ci</u> o-ban	<u>c'o</u> -ban: 6 litere, 5 sunete
<u>ci</u> -re-șe	6 litere, 6 sunete
<u>ge</u> am	<u>g'am</u> : 4 litere, 3 sunete
<u>ge</u> r	3 litere, 3 sunete
<u>chi</u> ar	<u>k'ar</u> : 5 litere, 3 sunete
<u>chi</u> -bri-turi	10 litere, 9 sunete
<u>ghea</u> -ță	<u>g'ață</u> : 6 litere, 4 sunete
<u>ce</u> r	<u>c'er</u> : 3 litere, 2 sunete

4) **același sunet** poate fi redat prin **litere diferite**:

- sunetul i se redă prin literele:

*i: coborî, înainte, reîntâlni;

*â: pârâu, dânsul;

- sunetul i se redă prin literele:

*i: îar, vîs;

*y: yankeu;

- sunetul c se redă prin literele:

*c: castană;

*k: karate;

- sunetul k' se redă prin literele:

*che, chi: chenar, chin;

*k(e), k(i): yankeu, kilogram;

- sunetul v se redă prin literele:

*v: voi, vulgar;

*w: wat, kiwi.

5) **formele verbului „a fi”** și **formele pronumelui personal** sunt exceptate de la pronunțarea literei e, iar pronunțarea cu i în fața sunetului e este **obligatorie în următoarele forme**:

Pronumele personal

* eu (ieu); el (iel); ea (ia); ei (iel); ele (iele)

Verbul „a fi”

* este (ieste); eram (ieram); erați (ierați); erau (ierau).

SEMNELE GRAFICE

LITERELE

DOOM-2005

■ „Limba română modernă se scrie cu **alfabetul latin** (până în 1860, limba română s-a scris, de regulă, cu alfabetul chirilic, apoi, cu un alfabet de tranziție). Alfabetul actual al limbii române are **31 de litere**. Toate literele sunt perechi: **litera mare** (numită și **majusculă** sau, mai rar, **capitală**) și **litera mică** (numită și **minusculă** sau, în domeniul tipografic, **de rând**.)

■ „Cinci litere reiau câte o literă de bază, de care se deosebesc prin prezența, deasupra sau dedesubt, a trei **semne diacritice**: **căciula** așezată deasupra lui **a**: **ă**; **circumflexul** pus deasupra lui **a** și **i**: **â** și **î**; **virgulița**, sub **s** și **t**: **ș** și **ț**. **Semnele diacritice se notează** în limba română **și la literele mari**, însă punctul suprapus nu se notează la **I** și **J** mari, iar în scrierea de mână, frecvent, nici la **j** mic.”

■ Denumirea/ citirea literei (selectiv):

- â - î din a	- p - pe/pî
- î - î din i	- q - kü (pronunțarea chiu , indicată în DOOM-1, este nerecomandabilă)
- b - be/bî	- r - er/re/rî
- d - de/dî	- s - es/se/sî
- f - ef/fe/fî	- ș - șe/șî
- g - ge/ghe/gî	- ț - te/tî
- h - haș/hî (denumirea ha este rar folosită)	- ț - țe/țî
- j - je/jî	- v - ve/vî
- k - ca/capa	- w - dublu ve/dublu vî
- l - el/le/lî	- z - ze/zet/zî (se poate citi și zed)
- m - em/me/mî	
- n - en/ne/nî	

- Literele **w** (dublu **v**) și **y** (igrec) sunt încă percepute ca străine, de aceea, în poziție finală de cuvânt, articolul enclitic se leagă prin cratimă.

- Unele litere din anumite abrevieri se citesc după modelul limbii din care au fost împrumutate abrevierile; de exemplu: **CV** (curriculum vitae) se pronunță **sivi**. [DOOM-2005]

DOOM-2005

„În citirea unor abrevieri și simboluri pentru mărimi matematice și fizice, unități de măsură, elemente chimice etc., se folosește citirea **ef, ge, haș, capa, el, em, en, er, zet** ale literelor **f, g, h, k, l, m, n, r, s, z**.”

COMPONENTELE VOCABULARULUI

I. VOCABULARUL FUNDAMENTAL (FONDUL PRINCIPAL LEXICAL) cuprinde aproximativ **1.500 de cuvinte** cunoscute și utilizate de toți vorbitorii de limbă română și este format din:

a) cuvinte foarte vechi (moștenite sau împrumutate din alte limbi);

b) cuvinte folosite frecvent în vorbire;

c) cuvinte cu mai multe sensuri (polisemantice);

d) cuvinte care intră în componența unor locuțiuni sau expresii specifice limbii române.

● **Cuvintele** care compun **vocabularul fundamental** al limbii române denumesc:

- **părți ale corpului omenesc**: **cap, ochi, gură, picior, braț** etc.;

- **alimente**: **apă, lapte, pâine, brânză, carne** etc.;

- **obiecte de strictă necesitate și acțiuni frecvente:** *casă, masă, a mânca, a merge, a face, a respira, a sta, a locui* etc.

- **păsări și animale** (în special domestice): *găină, câine, pisică, porc, vacă, oaie, cal* etc.;
- **arbori și fructe:** *castan, plop, stejar, măr, păr - pere, cais - caisă, nuc - nucă* etc.;
- **grade de rudenie:** *mamă, tată, fiu, fiică, bunic, mătușă, unchi* etc.;
- **zilele săptămânii:** *luni, joi, duminică* etc.;
- **momente ale zilei, luni, anotimpuri:** *dimineața, iarna, iunie* etc.;
- **culori folosite des:** *alb, negru, roșu, verde* etc.;
- **conjuncții, prepoziții, numerale:** *dar, și, peste, trei, milion* etc.

II. MASA VOCABULARULUI cuprinde restul cuvintelor (aproximativ 90% din totalul cuvintelor) și este compusă din:

- **arhaisme;**
- **regionalisme;**
- **elemente de jargon și de argou;**
- **neologisme;**
- **termeni tehnici și științifici.**

1. **Arhaismele** sunt **cuvinte**, expresii, fonetisme, forme gramaticale și construcții sintactice care au dispărut din limba comună și sunt de mai multe feluri:

● **arhaisme lexicale** - cuvinte vechi, ieșite din uz fie din cauză că **obiectul sau profesia nu mai există, fie că au fost înlocuite de alte cuvinte:** *ienicer, caimacam, paharnic, logofăt, bejanie, opaiț, colibă* etc.

● **arhaisme fonetice** - cuvinte cu forme vechi de **pronunțare**, ieșite din uz: *pre, a îmbla, mezul* etc.;

● **arhaisme gramaticale** - forme gramaticale vechi și structuri sintactice învechite:

◆ **morfologice:** *aripe, inime, iernei, palaturi* etc.;

◆ **sintactice:** „*preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet*”. (Mihai Eminescu).

2. **Regionalismele** sunt cuvintele și formele de limbă specifice vorbirii dintr-o anumită regiune: *barabulă (cartof), curechi (varză), dadă (soră mai mare), sămădău (porcar), sabău (croitor), cucuruz, păpușoi (porumb), ai (usturoi), lubeniță (pepene verde)* etc.

● **regionalisme fonetice** - forme cu circulație restrânsă a unor cuvinte de uz general: *barbat (bărbat), dește (degete), gios (jos), frace (frate), frunce (frunte), șe fași (ce faci)* etc.;

3. **Elementele de jargon** sunt **cuvinte** sau **expresii** din **alte limbi**, întrebuițate de anumite persoane cu intenția de a impresiona sau de a-și evidenția o pretinsă superioritate culturală: *bonjour, madam', O.K., week-end, look, job* etc. Elementele de jargon au fost adesea satirizate de **I.L. Caragiale** și **Vasile Alecsandri** pentru a ilustra snobismul personajelor.

4. **Elementele de argou** sunt cuvinte sau expresii folosite de vorbitorii unor **grupuri sociale** restrânse, cu scopul de a nu fi înțeleși persoane neavizate: *biștari (bani), curcan (polițist), nașpa (urât), a ciordî (a fura), pârnaie, mititica (închisoare), mișto (frumos sau batjocură)* etc.

5. **Neologismele** sunt cuvinte **împrumutate recent** din alte limbi:

◆ limba latină savantă: *colocviu, biblic, literă, fabulă, pictură* etc.;

◆ limba franceză: *monument, poezie, recamier* etc.;

◆ limba italiană: *capodoperă, spaghete, pizza* etc.;

◆ limba germană: *sortiment, ștachetă, tact* etc.;

◆ limba engleză: *star, derbi, penalti, job, weekend* etc.

Împrumuturile neologice au prilejuit formarea unor **dublete sinonimice:** *amănunt - detaliu; cutremur - seism; ceresc - celest; (a) bănuî - (a) suspecta; moarte - deces; prăpastie - abis* etc.